

کوهر نشان ادب

مصاحبه تاریخ شفاهی با احمد سمیعی (کیلانی)

مصاحبه تدوین و تحقیق پیمانہ صالحی

انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

۱۳۹۵

فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	سمیعی، احمد، ۱۲۹۹ - مصاحبه شونده
عنوان و نام پدیدآور	گوهر نشان ادب: مصاحبه تاریخ شفاهی با احمد سمیعی (گیلانی) / مصاحبه، تدوین، و تحقیق پیمان صالحی
مشخصات نشر	تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۲۰۵ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۴۶۷-۶ : ۱۴۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیا
عنوان دیگر	مصاحبه تاریخ شفاهی با احمد سمیعی (گیلانی).
موضوع	سمیعی، احمد، ۱۲۹۹ - مصاحبه ها
موضوع	سمیعی، احمد، ۱۲۹۹ - خاطرات
موضوع	ویراستاران -- ایران
موضوع	Editors -- Iran
سرشناسه	سمیعی، احمد، ۱۲۹۹ - مصاحبه شونده
شناسه افزوده	صالحی، پیمان، ۱۳۵۲ - مصاحبه گر
شناسه افزوده	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
رده بندی کنگره	۵: ۵۸ / ۱۴۹ PN
رده بندی دیویی	۴۱۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۹۷۲۹۷

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۴۶۷-۶

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

گوهر نشان ادب

مصاحبه تاریخ شفاهی با احمد سمیعی (گیلانی)

مصاحبه، تدوین، و تحقیق پیمان صالحی

طراح جلد، صفحه آرایی: شهره خوری و صدف مجلسی، علیرضا خورشیدی

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / چاپ اول ۱۳۹۵

چاپ و صحافی: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

آصف آصفی

ناظر فنی: پرویز بختیاری

بها: ۱۴۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو، بلوار کتابخانه ملی

دفتر فروش: ۸۱۶۲۳۲۷۷-۸۱۶۲۳۳۱۵ دورنگار: ۸۱۶۲۳۳۰۱

وبگاه: www.nlai.ir پست الکترونیک انتشارات: Publication@nlai.ir

فهرست

۱۳	یادداشت‌ها
۱۵	مقدمه

	فصل اول - خانواده و نوجوان
۲۷	خانواده
۲۸	نوجوانی
۳۱	پی‌نوشت‌ها

	فصل دوم - دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، دوره دکتری و خدمت زیر پرچم
۳۷	شروع تحصیلات عالی
۳۷	خاطراتی از استادان
۴۰	آغاز دوره دکتری
۴۲	استادان دانشکده
۴۳	خدمت زیر پرچم
۴۵	پی‌نوشت‌ها

	فصل سوم - بنگاه راه‌آهن دولتی ایران و فعالیت‌های سیاسی
۵۳	استخدام در بنگاه راه‌آهن
۵۴	دوران انتظار خدمت
۵۵	فعالیت‌های سیاسی
۵۷	زندگی مخفی

۵۸	ارزیابی گذشته
۶۱	پی‌نوشت‌ها

فصل چهارم - یادگیری زبان فرانسه و ترجمه متون

۶۷	یادگیری زبان فرانسه
۶۹	نخستین ترجمه‌ها
۷۱	ترجمه‌ی ادبی و زبان‌شناسی
۷۳	شیوه‌های ترجمه
۷۴	مهارت‌های یک مترجم
۷۶	فن ترجمه
۷۶	معیارهای انتخاب کتاب
۷۷	اهداف ترجمه
۷۹	سبک خاص ترجمه
۸۰	وضعیت ترجمه متون
۸۱	پی‌نوشت‌ها

فصل پنجم - مؤسسه فرانکلین، سازمان ویرایش رشته ترجمه و رشته زبان‌شناسی

۸۹	آغاز ویراستاری در مؤسسه انتشارات فرانکلین
۹۰	مجموعه سخن پارسی
۹۲	شکل‌گیری سازمان ویرایش و تولید فنی
۹۳	اعضای هیئت علمی سازمان ویرایش و تولید فنی
۹۴	فعالیت‌های سازمان ویرایش
۹۵	شکل‌گیری بنیاد ترجمه و نشر کتاب
۹۶	شروع همکاری با بنگاه ترجمه و نشر کتاب
۹۶	تغییر نام بنگاه به انتشارات و مطالعات فرهنگی
۹۸	تحصیل در رشته زبان‌شناسی
۹۹	استادان رشته زبان‌شناسی

- ۹۹ ارتباط زبان‌شناسی با ادبیات فارسی
 ۱۰۰ لزوم محضر استاد در فراگیری زبان‌شناسی
 ۱۰۰ دلیل توقف در مقطع کارشناسی‌ارشد
 ۱۰۱ پی‌نوشت‌ها

فصل ششم - مرکز نشر دانشگاهی، نشر دانش، و فن ویرایش

- ۱۱۳ پیشینه مرکز نشر دانشگاهی
 ۱۱۳ فعالیت‌های مرکز نشر دانشگاهی
 ۱۱۴ آغاز همکاری با مرکز نشر
 ۱۱۵ مجله نشر دانش
 ۱۱۶ ضرورت ویرایش متون
 ۱۱۷ ویرایش در خارج از کشور
 ۱۱۸ مهارت‌های ویراستار
 ۱۱۹ آموزش ویراستاری
 ۱۲۱ ویراستاران جوان
 ۱۲۳ پی‌نوشت‌ها

فصل هفتم - فرهنگستان زبان و ادب فارسی، نامه فرهنگستان و تدریس

- ۱۲۹ عضویت در فرهنگستان زبان و ادب فارسی
 ۱۲۹ عملکرد فرهنگستان
 ۱۳۱ خاطراتی از اعضای فرهنگستان
 ۱۳۲ سردبیری نامه فرهنگستان
 ۱۳۴ ویژگی‌های نامه فرهنگستان
 ۱۳۶ تدریس در دانشگاه‌ها و مؤسسات
 ۱۳۷ پی‌نوشت‌ها

فصل هشتم - فرهنگ آثار (تألیفی و ترجمه‌ای)

- ۱۴۵ پیشینه ترجمه فرهنگ آثار

۱۴۶	گزینش مدخل‌ها
۱۴۷	انتخاب مترجم‌ها
۱۴۷	ویژگی‌های خاص فرهنگ آثار (ترجمه‌ای)
۱۴۸	تألیف فرهنگ آثار ایرانی - اسلامی
۱۴۹	انتخاب مؤلفان
۱۵۰	روند به‌سرفت تألیف
۱۵۱	ویرایش مقالات
۱۵۲	مشکلات انتشار فرهنگ‌ها و دانشنامه‌ها
۱۵۳	همکاری با سایر فرهنگ‌های معاصر
۱۵۴	پی‌نوشت‌ها

کارنامه

۱۵۹	کتاب‌ها (تألیف)
۱۵۹	کتاب‌ها (ترجمه و گزارش)
۱۶۰	کتاب‌ها (مقدمه)
۱۶۰	مقالات (نشریات - تألیف)
۱۶۴	مقالات (نشریات - ترجمه و گزارش)
۱۶۶	مقالات (فرهنگ آثار - ترجمه)
۱۷۹	مقالات (فرهنگ آثار ایرانی - اسلامی - تألیف)
۱۷۹	سخنرانی‌ها

گزیده تصاویر

	نمایه
۱۹۳	کسان
۱۹۷	جای‌ها

	کتابنامه
۲۰۱	کتاب‌ها
۲۰۳	مقالات
۲۰۴	مصاحبه‌ها
۲۰۵	منابع اینترنتی

www.ketab.ir

یادداشت‌ناشر

انسان به شنیدن و خواندن سرگذشت دیگران رغبت ذاتی دارد و از آن لذت می‌برد. یکی از روش‌های صیقل و ثبت خاطرات تاریخ شفاهی است. این روش، نقش بسیار مؤثری در تاریخ‌نگاری معاصر ایفا کرده و واقع‌فرایندی است که حاصل آن جریان‌روایی تاریخ بوده و مصاحبه‌شونده با کنترل و تدبیر مصاحبه‌کننده آن را می‌سازد. همچنین تألیفات حاصل از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی اهمیت آن را می‌توان یکی از شیوه‌های جدید پژوهشی بر همگان واضح و روشن ساخته است.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، در راستای سیاست اشاعه اطلاعات، به اطلاع‌رسانی کتاب‌ها، اسناد، پایان‌نامه‌ها، نسخ خطی و سایر منابع کتابی و غیرکتابی می‌پردازد. همچنین یکی از مهم‌ترین سیاست‌های این سازمان، در سال‌های اخیر انتشار منابع تاریخ شفاهی بوده است.

کتاب پیش‌رو، «گوهرنشان ادب: مصاحبه تاریخ شفاهی با احمد سمیعی (گیلانی)» نام دارد. بی‌شک نام احمد سمیعی، از ماندگارترین نام‌ها در عرصه زبان و ادب معاصر ایران زمین است که سرگذشت زندگی‌اش با پیشینه فن ویرایش در ایران، گره خورده است. این کتاب، به دلیل بیان سیر تحول و پیشرفت فن ویرایش در صنعت چاپ و نشر، شیوه‌های ترجمه آثار ادبی و فعالیت‌های فرهنگستان زبان و ادب فارسی حائز اهمیت است.

پیش از این، در سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، کتاب‌های متعددی در زمینه تاریخ شفاهی منتشر شده است که از آن جمله می‌توان به کتاب‌های *از کاخ‌های شاه تا زندان‌های سیبری*، *مجموعه مقالات نخستین همایش تاریخ شفاهی ایران*، *تاریخ شفاهی نمایش در ایران و سرو سربلند، خاطرات پوری سلطانی*، *مادر کتابداری نوین ایران* اشاره کرد.

کتاب حاضر، منبع جدیدی است که، در زمینه پژوهش‌های حاصل از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، به محققان و علاقمندان تقدیم می‌گردد.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران امیدوار است، با مدد پروردگار توانا و حمایت‌های معنوی دوستداران علم و دانش، در جهت نگاهداشت و اشاعه میراث فرهنگی ایران زمین، با توش و توان بیشتری نسبت به گذشته، گام بردارد.

شایان ذکر است مصاحبه با استاد احمد سمیعی (گیلانی) در سال ۱۳۸۴ انجام شده است، ولی چاپ و انتشار آن در سال جاری میسر گردید. همچنین متن نهایی کتاب توسط مصاحبه شونده ریراستاری شده است و به دلیل اینکه ایشان یکی از ویراستاران برجسته هستند، انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، در زمینه ویرایش، شیوه ارجاع دهی و سبک‌نامه؛ در متن مصاحبه با آقای سمیعی دخل و تصرف نکرده است و عیناً آن را به عنوان نمونه‌ای از ستون ویرایش، شده توسط ایشان منتشر کرده است.

همچنین خاطر نشان می‌شود که مطالب مطرح شده در متن کتاب‌های حوزه تاریخ شفاهی، رأی و دیدگاه مصاحبه شده؛ گمان بوده و سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران نظری نسبت به تأیید یا رد آنها ندارد.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

صنعت چاپ و نشر در هفتاد سال اخیر دستخوش تحولات بسیاری شده است. در واقع اگر کتاب‌هایی را که در این حیطه به زیور طبع آراسته می‌شوند با آثار دهه‌های قبل مقایسه کنید، به این تغییرات پی خواهید برد. ترجمه به ویرایش کتاب‌ها، اعم از تألیف یا ترجمه، ارزش آثار را ارتقا داده است. ویراستار نیز، به عنوان یکی از عوامل مهم در صنعت نشر، در کنار ناشر و نویسنده یا مترجم، به ایفای نقش در حیاط وظایف تخصصی خود مبادرت می‌ورزد. در این روزگار، کمتر اثری بدون ویرایش به چاپ می‌رسد و مزایا و فواید آن بر اهل فن واضح و روشن شده است.

ضرورت ویرایش آثار

پس از شکل‌گیری گرایش‌های متنوع در قلمرو ادبیات و هنر، اساسی به این سو، تألیف و ترجمه در رشته‌های مختلف گسترش یافت. در واقع، با مردمی شدن ادبیات و توجه اقشار مختلف جامعه به آن، نهضت نگارش متون شکل گرفت. حجم وسیعی از آثار، اعم از تألیف یا ترجمه یا تصحیح، وارد بازار نشر کشور شد و روی پیشخوان کتابفروشی‌ها قرار گرفت. در چنین حال و هوایی، نوخامگان بسیاری به عرصه‌های مختلف ادب معاصر رو آوردند. این توجه، از یک سو، نویدبخش نگارش متونی بود که لازم بود سال‌ها قبل ترجمه یا تصحیح یا تألیف می‌شدند و از سوی دیگر، به دلیل عدم تسلط و احاطه نویسندگان و مصححان و مترجمان جدید به زبان و ادبیات فارسی و شیوه نگارش انواع متون ادبی، نشر فارسی مخدوش و مغلوط گردید.

پس لازم بود نویسندگان، استادان، مترجمان و محققان باتجربه در زمینه نگارش متون به یاری نوفلمان آیند و آثار آن‌ها را جرح و تعدیل کنند. در واقع، متونی را که سامانشان به هم

ریخته بود، یا از ابتدا سامان درستی نداشتند، به سامان بیاورند. پدیدآورندگان جدید بایستی با انواع متعدد نوشته‌ها، به اعتبار زبان خاص هر یک از آن‌ها، آشنا می‌شدند تا به اقتضای مخاطب، موضوع، طرز بیان، قالب، و هدف هر نوشته، نثر متناسب با آن را به کار گیرند.

پیشینه ویرایش متون

در دهه‌های قبل که تعداد معدودی از نویسندگان و ادبا به نگارش متون اهتمام می‌ورزیدند، اثری در زمینه آیین نگارش تدوین یافته بود که از آن جمله می‌توان به کتاب‌های *آیین نگارش* تألیف حسین سمعی (ادیب السلطنه)، *انشاء و نویسندگی* احمد احمدی بیرجندی، *شیوه نگارش در آموزش انشاء* عبدالحی دستغیب و *دستورهای املاء و انشاء* تألیف علی اصغر فقیهی اشاره کرد. البته، در این سال، چاپ و نشر چندان جدی گرفته نمی‌شد، ویرایش حرفه‌ای و کارآمد اعمال نمی‌شد، و واحدی به نام «رایش» وجود نداشت. بعد از تأسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳، انتشارات این دانشگاه رشته‌های استادان را، به لحاظ املائی، انشایی و نگارشی، بررسی می‌کرد، ولی فعالیت جدی و حرفه‌ای در این زمینه صورت نمی‌گرفت.

با گسترش نگارش متون در زمینه‌های مختلف، بعضی از مؤسسات و بنگاه‌های انتشاراتی به فکر بررسی و اصلاح کتاب‌ها قبل از چاپ و نشر افتادند. سپس در این راستا، به جذب اشخاص خوش ذوق و ماهر در این زمینه اقدام کردند. بنگاه ترجمه و نشر کتاب اولین سازمانی بود که به اصلاح کتاب‌های ترجمه‌ای را قبل از چاپ، اصلاح (edit) می‌کرد. این بنگاه، در اوایل سال ۱۳۱۳، ابتکار ثریا پهلوی تأسیس شد و هدف از بنیان آن نیز برگردان (ترجمه) و چاپ ادبیات جهانی به زبان فارسی بود. هدف دیگرش این بود که فن ترجمه و نویسندگی را پیشرفت دهد. علاوه بر این، در دهه چهل، با جذب اشخاص خوش قریحه و علاقمند در اصلاح آثار، به بررسی و آماده‌سازی متون، قبل از چاپ و نشر اقدام می‌کرد.

مؤسسه انتشارات فرانکلین سازمان دیگری بود که به ویرایش کتاب‌ها قبل از چاپ مبادرت ورزید. این مؤسسه در اسفند ۱۳۳۲ به مدیریت همایون صنعتی‌زاده در ایران تأسیس شد و فعالیتش را، از سال ۱۳۳۴، با انتشار کتاب‌های درسی آغاز کرد. در فرانکلین، کتاب‌ها قبل از چاپ آماده‌سازی می‌شد. این مؤسسه، با بهره‌گیری از تجارب اشخاصی که در کار نشر کتاب، تألیف و ترجمه، سابقه و تجربه داشتند، طی چند سال، به ویرایش و تولید فنی شکلی تازه بخشید و اثری دیرپا در صنعت چاپ و نشر بر جای گذاشت. اصطلاح ویراستاری نیز در

همین سال‌ها به پیشنهاد دکتر محمد مقدم وارد حوزه نشر شد و خوش نشست. او، در سال ۱۳۴۴ در فرهنگستان دوم، ویراستار را معادل editor و ویرایش را معادل editing پیشنهاد کرد که پذیرفته شد.

بنیاد دیگری که پس از تعطیلی مؤسسه فرانکلین در سال ۱۳۵۴، به ویرایش آثار و نیز تربیت ویراستاران مستعد همت گماشت، سازمان ویرایش و تولید فنی بود. این سازمان، در جنب دانشگاه آزاد ایران، به مدیریت دکتر حسن مرنندی، تهیه و تدوین کتاب‌های درسی این دانشگاه را بر عهده گرفت. سازمان ویرایش و تولید فنی تا سال ۱۳۵۷ برقرار بود و حاصل آن تربیت ده‌ها ویراستار متن‌های علمی در رشته‌های علوم بنیادی، پزشکی، ریاضی، تاریخ ایران و زبان و ادبیات فارسی بود.

مرکز نشر دانشگاهی در سال ۱۳۵۹ (دوره فترت دانشگاه‌ها)، به سرپرستی دکتر نصرالله پورجوادی، با جذب نیروهای متخصص سازمان ویرایش و تولید فنی پس از تعطیلی آن، آماده‌سازی کتاب‌ها و مقالات دانشگاهی را آغاز کرد. در این مرکز آثار، اعم از ترجمه، تألیف و تصحیح، پس از ارزیابی، به رشته علم ویرایش محتوایی، ساختاری، زبانی و فنی می‌شدند. نوآوری دیگری که مرکز نشر دانشگاهی داشت برگزاری دوره‌های آموزش ویراستاری به صورت آکادمیک بود. بسیاری از دانش‌آموختگان این دوره‌ها اکنون در مراکز مختلف به ویراستاری مشغول‌اند. این مرکز تا سال ۱۳۸۳، مدیریت دکتر پورجوادی، مرجع نهادهای فرهنگی و انتشاراتی دانشگاهی و بسیاری از نهادهای علمی و فرهنگی بود و در پدید آمدن نهادهای و مؤسسات دیگر نیز کمک شایانی کرد.^۱

البته فرهنگستان زبان و ادب فارسی نیز، در دوره‌های مختلف، چه در دهه چهل (فرهنگستان دوم) چه در دهه‌های اخیر از سال ۱۳۶۸ تاکنون، رواج فزاینده و ایجاد سدی در راه هجوم واژه‌های بیگانه، تلاش‌هایی کرده است. در رشته‌های متعالی علمی و فنی، فراورده‌های پربار گروه واژه‌گزینی فرهنگستان در دسترس مدرّسان، مؤلفان و مترجمان گذاشته شده است تا با کاربرد آنها در تقریرات درسی و آثار خود، زبان علمی رایج را پرمایه‌تر و سالم‌تر سازند.

۱. زندگی‌نامه و خدمات علمی و فرهنگی دکتر نصرالله پورجوادی، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، تهران ۱۳۸۳، صص ۴۱-۴۷.